

УДК 378.09:069

НАТАЛІЯ ПУСЕПЛІНА*(Полтава)***ВИХОВНИЙ ЗМІСТ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

Розглянуто проблему реалізації виховного потенціалу музейно-педагогічної діяльності у процесі професійної підготовки студентів педагогічних вишів.

Ключові слова: музейно-педагогічна діяльність, виховний потенціал, підготовка майбутнього вчителя

У тематичному полі сучасних досліджень з проблем професійної підготовки майбутнього вчителя на основі суб'єкт-суб'єктних відносин учителів і учнів вивчали І. Бех, А. Бойко, В. Кремень, А. Макаренкота ін.; наповнення виховання етнотрадицієзнавчим змістом і сучасними досягненнями педагогічної науки й практики досліджували А. Алексюк, В. Кузь, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін.; оптимальне поєднання у підготовці до виховної роботи педагогічної теорії і практики, навчальної і наукової діяльності, внутрішньої і зовнішньої взаємодії із соціумом – О. Абдулліна, Н. Бібик, С. Золотухіна, В. Кан-Калик та ін.

Оскільки музейно-педагогічна діяльність визначена нами як послідовна, спеціально організована, науково обґрунтована, цілеспрямована творча суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студента, педагога й учня, спрямована на забезпечення єдності урочної, позакласної і позашкільної, аудиторної і позааудиторної роботи для виховання, навчання, розвитку особистості в умовах музейного середовища і має вирішувати завдання духовного наповнення внутрішнього світу дитини, збагачення національної аксіосфери й загальнокультурного досвіду, недопущення нівелювання і розчинення національного в уселюдських досягненнях, актуальним є використання виховного потенціалу музеїв різних профілів у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Музей як соціально-культурний центр досліджувався Т. Белофастовою, О. Вансловою, К. Газаловою, Ю. Ключко, І. Пантелійчук; функціонування музеїв у загальноосвітній та вищій школі, переважно з навчальною метою, вивчалось Л. Гайдою, М. Гнедовським, І. Косовою, Ю. Омельченком, О. Січкаруком, Л. Шляхтіною. До проблеми музеїв як чинника професійної підготовки вчителя зверталися А. Бойко [1], В. Закалюжний [2], Н. Карапузова [3], Ю. Павлик [4], М. Степаненко [5], О. Федій [3].

На основі авторського та інших педагогічних і соціологічних підходів маємо змогу з'ясувати передумови виникнення та функціонування вітчизняних і зарубіжних музеїв:

- соціально-економічні: зміна ідеології, світогляду та світосприйняття; розвиток промислового виробництва, потреба в освіченості та підвищенні професійного рівня населення; пошуки шляхів розв'язання соціальних проблем у діяльності державних і громадських організацій;

– педагогічні: пошуки й удосконалення принципу наочності; використання колекцій із науково-дослідницькою та освітньо-виховною метою, розповсюдження знань, закладених у першоджерелах; спрямованість виховного процесу на розвиток ініціативи та самостійності учнів, виховання їхнього естетичного смаку, моральності, формування світогляду, творчої активності; діяльність органів освіти, наукових, науково-просвітницьких, педагогічних товариств, спрямована на виховання молоді та поширення знань серед населення; усвідомлення здатності музеїв нести інформацію про навколишній світ та про наочно-порівняльні способи одержання цієї інформації.

Сучасною основою музейно-педагогічної діяльності є аксеологічна концепція, сутність якої полягає у формуванні ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини. Тому актуалізується потреба професійно-педагогічної підготовки музейного фахівця і, водночас, майбутнього вчителя, здатного здійснювати виховання засобами музейно-педагогічної діяльності, розробляти і впроваджувати нові програми, експериментувати в пошуках форм, методів роботи з дітьми, здійснювати соціально-психологічні дослідження тощо. З позицій сучасного розуміння особистісно-соціальної природи виховання, вважаємо музейно-педагогічне середовище вагомим чинником і своєрідним суб'єктом виховання.

Нами з'ясовано, що освітньо-виховний потенціал сучасного музею розкривається у таких основних напрямках: виховання на основі здобутків національної і загальнолюдської культури; засвоєння та поглиблення знань, формування вмінь і навичок у різних галузях людської життєдіяльності; розвиток творчих здібностей і створення умов для самотворення і самовдосконалення особистості.

Водночас, музей є невід'ємною складовою освітньо-культурного простору і суб'єктом виховного впливу. Взаємозв'язки музею і освітньо-виховних закладів реалізуються у сферах урочної, позакласної і позашкільної, аудиторної і позааудиторної діяльності у таких функціях: виховна, наукова, навчальна, ознайомлювальна, культурологічна, середовищна; на основі принципів суб'єктності, гуманізації, цілісності, стимулювання до самовиховання, актуальності, опори на позитивне, поєднання теорії і практики, самостійного вибору, культуровідповідності, систематичності, наступності, доступності, наочності, науковості та підходів – відносницького, аксіологічно-антропоцентричного, культурологічного, компетентнісного.

Змістом виховної діяльності музеїв у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя є забезпечення історико-патріотичного, морально-естетичного, екологічного виховання, формування національної свідомості, загальної і музейної культури, розвиток індивідуальних здібностей майбутніх учителів, забезпечення умов їх реалізації. До провідних видів виховної діяльності музею належать екскурсійна, лекційна та виставкова діяльність. Опрацювання музейних фондів, вивчення експозиції дає змогу формуванню наукового світогляду майбутніх учителів, узагальненню кращого регіонального педагогічного досвіду, цілеспрямованій підготовці до практичного застосування набутих знань, умінь і навичок.

Одним із провідних завдань діяльності музею у складі вищого педагогічного закладу освіти вважаємо підготовку майбутнього вчителя до виховної

роботи, створення з цією метою науково обґрунтованого музейно-педагогічного середовища на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі співробітництва та співтворчості педагогічного і студентського колективів, формування планетарного та професійно-педагогічного мислення, цілісної картини світу, високої моральної самосвідомості, національної ментальності, здатності сприймати міжкультурні відмінності.

Ці аспекти виховання майбутнього вчителя реалізуємо на діагностико-підготовчому, прагматично-діяльнісному та креативно-узагальнювальному етапах діяльності музейно-педагогічного комплексу вищого педагогічного закладу.

На діагностико-підготовчому етапі найбільша увага зосереджується навколо питань попереднього вивчення особистісних можливостей кожного студента реалізувати освітньо-виховний потенціал музею, створення індивідуальної програми навчання у відповідності до виявлених здібностей; прагматично-діяльнісний етап передбачає втілення цієї програми: поглиблене ознайомлення майбутніх учителів із теоретичними засадами музейно-педагогічної діяльності та формування практичних умінь і навичок її здійснення; на креативно-узагальнювальному етапі найбільшої ваги набуває самовиховання та саморозвиток особистості студента, здійснення творчого підходу в практиці виховання з використанням музейно-педагогічних засобів.

Упродовж першого, діагностико-підготовчого етапу, науково-дослідницький напрям охоплює, головним чином, первинне ознайомлення студентів I-II курсів із основами наукової роботи: визначення предмета і об'єкта дослідження, методи вивчення педагогічних процесів і явищ (теоретичні, емпіричні, статистичні) тощо. На прагматично-діяльнісному етапі підготовки вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності студенти III-IV курсів опановують наукові методи експозиційної роботи, систематизації та узагальнення фондів музею, здійснюють анотування та рецензування наукових статей; підготовку навчально-наукових публікацій. Креативно-узагальнювальний етап передбачає науково-дослідницьку діяльність більш високого рівня, зокрема, студенти працюють над узагальненням досвіду музейно-педагогічної діяльності навчальних закладів регіону й України, підготовкою методичних розробок виховних заходів та уроків у музейному середовищі тощо. Цей етап орієнтує майбутніх учителів на максимальний вияв творчої ініціативи, втілення інноваційного підходу до виховної роботи на основі застосування музейно-педагогічних засобів, що забезпечує взаємозв'язок теоретичних знань і практичної діяльності.

Таким чином, виховний потенціал музейно-педагогічної діяльності у процесі професійної підготовки студентів педагогічних вишів має забезпечувати мотиваційну спрямованість особистості майбутнього вчителя на успішну професійну діяльність, виховання громадянської свідомості, національну ідентифікацію, надання можливості творчої самореалізації особистості, орієнтацію педагога на загальнолюдські цінності, сприяти засвоєнню актуальних знань з історії, становлення і розвитку національної освітньої системи країни та регіону, теоретичних ідей відомих педагогів і досвіду їх практичної реалізації, допомагає, на цій основі, формуванню творчого професійно-педагогічного мислення і цілісної картини світу вчителя, передбачає роботу творчих груп

у фондах музеїв, підготовку навчально-просвітницьких заходів у музейному середовищі, навчально-наукових публікацій і виступів на студентських конференціях, розробку методичних матеріалів із питань музейно-педагогічної діяльності у загальноосвітніх закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко А. М. Елективний курс «Музейно-педагогічна діяльність як засіб підготовки майбутніх учителів до виховної роботи» / А. М. Бойко, Н. М. Пусепліна // Дидаскал. – 2005. – № 3. – С. 193–210.
2. Закалюжний В. В. Роль навчальних музеїв в оптимізації підготовки вчителів природничих дисциплін на природничому факультеті ПДПУ / В. В. Закалюжний // Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища : XI Каришинські читання. – Полтава, 2004. – С. 295–296.
3. Карапузова Н. Д. Система виховної роботи у професійній підготовці педагогів на креативній основі : теорія та практика / Н. Д. Карапузова, О. А. Федій // Проблеми освіти. Вип. 2 (спец.) / Наук.-метод. центр вищої освіти Мін-ва освіти і науки України, Вінницький соціально-економічний ін-т. – Вінниця, 2005. – С. 167–173.
4. Павленко Ю. Г. Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів / Ю. Г. Павленко // Зб. наук. праць Полт. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – Вип. 3(50). – Полтава, 2006. – С. 219–225.
5. Степаненко М. І. Літературні музеї Полтавщини / М. І. Степаненко. – Полтава : АСМІ, 2006. – 404 с.

NATALIA PUSEPLINA

EDUCATIONAL CONTENTS OF MUSEUM-PEDAGOGICAL ACTIVITY IN PROFESSIONAL TRAINING OF A FUTURE TEACHER

Usage of educational potential of museums of different profiles in professional training of a future teacher is the issue of the day, as museum-pedagogical activity is defined by us as successive, specially organized, scientifically vested, purposeful creative subject-to-subject co-operation of a teacher and a student, a teacher and a pupil, which is aimed to providing unity of extracurricular and out-of-school, auditory and non-auditory work for education, upbringing, development of personality in conditions of museum environment and must solve the tasks of the spiritual filling of the inner world of a child, enriching national axiological and general cultural experience, non-admission of levelling and dissolution of national heritage in common human achievements.

We have found out, that educational potential of modern museum can be opened up in such main directions: education on the basis of achievements of national and common to all mankind culture; mastering and deepening knowledge, forming abilities and skills in different fields of human vital activity; developing creative flairs and conditioning for self-creation and self-perfection of personality.

The contents of educational activity of museums in the process of professional training of a future teacher consist in providing historical and patriotic, morally-aesthetic, ecological education, forming national consciousness, general and museum culture, developing individual flairs of future teachers and providing conditions for their realization. Excursions, lectures and exhibitions made up the leading types of museum educational activity. Working with museum funds and study of expositions give an opportunity to form scientific world-view of future teachers, for generalization of the best regional pedagogical experience, purposeful preparation to practical application of obtained knowledge, abilities and skills.

One of the leading tasks of museum activity in the higher pedagogical establishment we consider training of a future teacher to educational work, creation of scientifically vested museum-pedagogical environment on the basis of subject-to-subject co-operation in the

process of partnership and co-creation of pedagogical and student collectives, forming the planetary and professionally-pedagogical thinking, integral world-vision, high moral consciousness, national mentality, ability to perceive cross-cultural differences.

These aspects of education of a future teacher are implemented at diagnostical-propaedeutic, pragmatic-activity and creative-generalization stages of activity of museum-pedagogical complex of the higher pedagogical establishment.

Thus, educational potential of museum-pedagogical activity in the process of professional training of students of the higher pedagogical establishments has to provide motivational orientation of personality of a future teacher to successful professional activity.

Keywords: *museum-pedagogical activity, educational potential, future teacher training.*

Одержано 15.02.2017 р.